

اهمیت ورزش در مطالعات جامعه‌شناختی

چرا جامعه‌شناسان ورزش را به‌مثابه یک پدیده اجتماعی در نظر می‌گیرند؟

مطالعه ورزش به‌عنوان یک پدیده اجتماعی این پرسش‌ها را ایجاد می‌کند که: چرا برخی از ورزش‌ها در یک جامعه محبوب هستند و برخی دیگر محبوب نیستند؛ چرا رویدادهای ورزشی و تیم‌های ورزشی به شیوه‌های مختلفی در یک جامعه سازمان‌دهی می‌شوند؛ چگونه ورزش با اجزای اساسی جامعه یعنی خانواده، مذهب، تعلیم و تربیت، حاکمیت، اقتصاد و رسانه‌ها مرتبط است. در پاسخ به این پرسش‌ها می‌توان بیان داشت که ورزش یک بخش مهم از فرهنگ است که از مکانی به مکان دیگر و همچنین از نسلی به نسل دیگر متفاوت است. از همین روست که تعریف ورزش، سازوکارها و مفاهیم آن از یک جامعه به جامعه‌ای دیگر متفاوت است. این بدین معنی است که برای فهم موجودیت ورزش در یک جامعه باید جنبه‌های جهان اجتماعی را که در یک بستر اجتماعی خلق می‌شود، مدنظر قرار دهیم. دلایل متعددی برای مطالعه ورزش به‌عنوان بخش مهمی از جامعه وجود دارد که سه مورد اصلی آن‌ها بدین شرح‌اند: الف) ورزش بخشی از زندگی افراد است؛ ب) ورزش با ایده‌های اصلی و معنای زندگی در ارتباط است؛ ج) ورزش با نهادهای اصلی زندگی اجتماعی در ارتباط است.

الف) ورزش به‌مثابه بخش مهمی از زندگی اجتماعی

ورزش سراسر زندگی ما را فراگرفته است و به بخش مهمی از زندگی اجتماعی ما تبدیل شده است. رویدادهای بزرگ نظیر بازی‌های المپیک یا بازی‌های جام جهانی فوتبال رویدادهایی هستند که در سطح جهانی پخش تلویزیونی دارند. گزارش‌ها نشان می‌دهد که ۴۶ درصد از جمعیت کره زمین، بازی‌های جام جهانی فوتبال را از طریق پخش تلویزیونی می‌بینند. کودکان در سراسر دنیا با نمایش‌های ورزشی پخش شده از تلویزیون بزرگ می‌شوند. آن‌ها بازی‌های ویدئویی مبتنی بر رویدادهای ورزشی را بازی می‌کنند و از سوی والدین و معلمانشان به ورزش تشویق می‌شوند. همچنین ورزشکاران به‌عنوان الگوهای زندگی آن‌ها نقش مهمی ایفا کرده و تأثیر بسزایی در شکل‌گیری ویژگی‌های شخصیتی‌شان خواهند داشت. افراد با سنین مختلف، پیگیر ورزش از طریق رسانه‌ها هستند. روزنامه‌ها بخش‌های مختلفی از صفحاتشان را به پوشش دادن خبرهای ورزشی اختصاص می‌دهند. بسیاری از افراد تعطیلات آخر هفته خود را به تماشای مسابقات

ورزشی اختصاص می‌دهند. در حقیقت، می‌توان بیان داشت که ورزش تأثیر ویژه‌ای بر جامعه داشته و همچنین جامعه نیز بر ورزش اثر خواهد گذاشت.

ب) ارتباط ورزش با ایده‌های اصلی زندگی اجتماعی

ورزش به دلیل ارتباطات تنگاتنگش با نحوه تفکر و ایدئولوژی جامعه، از سوی جامعه‌شناسان به‌عنوان یک پدیده اجتماعی مورد مطالعه قرار می‌گیرد. جامعه‌شناسان برای فهم این ارتباطات شیوه تعاملات ورزش و ایدئولوژی‌ها را مورد بررسی قرار می‌دهند. باید خاطر نشان کرد که ایدئولوژی‌ها مجموعه‌ای از ایده‌های منسجم هستند که افراد برای معنابخشی به جهان از آن‌ها استفاده می‌کنند. ایدئولوژی‌ها بخش مهمی از فرهنگ‌ها هستند زیرا که آن‌ها حاوی اصول، جهت‌گیری‌ها و عقایدی‌اند که مبنای کنش‌ها، افکار و احساساتمان هستند. ایدئولوژی‌هایی که در ورزش مورد بررسی قرار می‌گیرند عبارت‌اند از: ایدئولوژی جنسیتی، ایدئولوژی نژادی، و ایدئولوژی طبقه‌ای. غالب بودن ایدئولوژی جنسیتی در برخی جوامع بر این امر تأکید می‌کند که مردان به‌صورت طبیعی به‌واسطه داشتن قدرت، مهارت‌های جسمانی و کنترل عاطفی برتر از زنان هستند. همچنین تأکید بر ایدئولوژی‌های جنسیتی در ورزش پدیدآورنده تبعیض در بین زنان و مردان ورزشکار است. این امر در بستر ورزش بارها مورد تأکید نهادهای فمینیستی برای ایجاد فرصت‌های برابر برای هر دو جنس شده است. ایدئولوژی‌های نژادی ممکن است زمانی استفاده شود که در مورد پتانسیل‌های ورزشکاران یا تشریح موفقیت ورزشی در قالب نژاد، دیدگاه‌های متفاوتی وجود داشته باشد. در برخی از کشورها نژاد سفیدپوست یا سیاه‌پوست می‌تواند نشان‌دهنده و حاوی معانی متعددی در مورد برتری یا قدرت باشد. در گذشته، برخی از نژادهای پوستی حق شرکت در برخی رقابت‌ها یا رویدادهای ورزشی را نداشتند. از این‌رو نحوه معنابخشی به نژاد در عرصه ورزش یکی دیگر از ایدئولوژی‌های مهم است. باید خاطر نشان کرد که مطالعات نشان داده‌اند در تمامی جوامع، ایدئولوژی طبقه بر کسانی که ورزش می‌کنند و کسانی که ورزش را تماشا می‌کنند تأثیر می‌گذارد. الگوهای مشارکت در ورزش رابطه تنگاتنگی با قدرت، پول و مزایا دارد. در برخی جوامع، ورزش‌های خاص، یک مفهوم تجملی و لوکس را به خود می‌گیرند. مشارکت کردن در ورزش یا تماشای یک رویداد ورزشی نیز بستگی مستقیمی به درآمد، تحصیلات و وضعیت شغلی فرد دارد. افراد طبقه اجتماعی-اقتصادی پایین تمایل به مشارکت در ورزش‌هایی دارند که میزان هزینه پایینی داشته باشند نظیر فوتبال، بوکس و کشتی. در واقع، نوع مشارکت در برخی از ورزش‌ها نشان‌دهنده طبقه اجتماعی فرد است. به‌عنوان مثال وقتی که یک فرد گلف بازی می‌کند، به‌صورت خود به خودی در طبقه اجتماعی-اقتصادی بالا دیده می‌شود.

ج) ارتباط ورزش با نهادهای اجتماعی

یکی دیگر از دلایل اهمیت ورزش در جامعه ارتباط آن با نهادهای اصلی زندگی اجتماعی است. این نهادها شامل خانواده، اقتصاد، رسانه‌ها، سیاست، تعلیم و تربیت، و مذهب هستند. ورزش در برخی از جوامع منجر به انسجام و پیوند خانوادگی قوی‌تر بین والدین و فرزندان می‌شود. برنامه روزمره بسیاری از خانواده‌ها شامل زمان‌هایی برای مشارکت فرزندان در ورزش است. درجه حمایت و تشویق خانواده‌ها می‌تواند سوق‌دهنده اعضا برای مشارکت در یک ورزش خاص باشد. رابطه بین ورزش و اقتصاد را نیز نمی‌توان نادیده گرفت. بسیاری از شرکت‌ها مبالغ زیادی را صرف حمایت مالی از رویدادهای ورزشی می‌کنند تا از این طریق از فرصت دیده شدن برندشان در این رویدادها استفاده کنند. گردش بالای پول در ورزش نشان‌دهنده یک اقتصاد پویا است که می‌تواند بر جامعه اثر گذاشته و از آن نیز اثر بپذیرد. رویدادهای بزرگ ورزشی نیازمند رسانه‌ها برای نمایش تلویزیونی هستند و بدون آن‌ها نمی‌توانند توسط جوامع دیده شوند. تصاویر و پیام‌های ارائه‌شده در پوشش‌های رسانه‌ای رویدادهای ورزشی نیز حاوی مضامینی هستند که بر تفکر و نگرش افراد جامعه تأثیر می‌گذارند. علاوه بر این، بسیاری از افراد در کشورهای مختلف تمایل دارند که پرچم و سرود ملی‌شان در ورزشگاه‌ها و رویدادهای ورزشی به نمایش درآید. این امر ناشی از هویت ملی و سیاسی جوامع است که می‌تواند باعث انسجام اعضای یک جامعه از طریق ورزش و تیم‌های ورزشی می‌شود. برخی جوامع تمایل ندارند که تیم‌های ورزشی‌شان در رویدادهای خاصی شرکت کنند. چنین اموری بازنمایی‌کننده ویژگی‌های سیاسی حاکم بر جامعه‌اند که در بستر ورزش نمود پیدا می‌کنند. از آنجایی که ورزش نقش مهمی در برنامه‌های آموزشی دارد و یکی از اهداف تربیتی محسوب می‌شود، جایگاه ویژه‌ای در نظام آموزشی جوامع به خود اختصاص داده است. یکی دیگر از حیطه‌های اصلی زندگی اجتماعی مذهب است. بسیاری از ورزشکاران مناسک و آداب مذهبی را پیش از ورود به میدان مسابقات یا حین مسابقات انجام می‌دهند. ورزشکاران گاهی اوقات در میدان‌های ورزشی شعارها یا نمادهای مذهبی را به نمایش می‌گذارند که این امور نشان‌دهنده التزام و پیروی آن‌ها از یک ایدئولوژی مذهبی خاص است. به‌عنوان یک نتیجه‌گیری کلی باید بیان داشت که ورزش و جامعه دارای الگوهای ارزشی و به‌اصطلاح، پیکربندی‌های رفتاری مشترک‌اند. تحول و دگرگونی ورزش خارج از جامعه انجام نمی‌شود، بلکه توسعه آن در پیوند نزدیک با محیط اجتماعی تحقق می‌یابد. در واقع، ورزش بازتاب‌دهنده روابط اجتماعی است. ورزش به‌منزله یک کنش انسانی، در ارتباط با فرایندهای فرهنگی، اجتماعی و تاریخی است. به‌بیان دیگر، ساختارها و فرایندهای ورزشی جوامع واجد ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی‌اند.

منابع

- اسپارکلن، کارل (۱۳۹۹)، جامعه‌شناسی فراغت، ترجمه رسول نوروزی سید حسینی، چاپ اول، تهران: انتشارات حتمی.
- اسپارکلن، کارل (۱۴۰۱)، فراغت، ورزش و جامعه، ترجمه رسول نوروزی سید حسینی، چاپ اول، تهران: انتشارات حتمی.
- جیمیسون، کترین؛ اسمیت، مائورین (۱۳۹۹)، مبانی جامعه‌شناسی ورزش و فعالیت بدنی، ترجمه رسول نوروزی سید حسینی، چاپ اول، تهران: انتشارات حتمی.
- لس هیوود و همکاران (۱۳۸۰) اوقات فراغت، ترجمه محمد احسانی، تهران: انتشارات پژوهشگاه تربیت‌بدنی و علوم ورزشی.
- نوروزی سید حسینی، رسول؛ فتاحی مسرور، فروغ (۱۳۹۷) مبانی و فلسفه تربیت‌بدنی و ورزش، چاپ اول، تهران: انتشارات حتمی.